

Змагальна діяльність найсильніших гравців нападу у чоловічих волейбольних командах

Ляхова Т. П., Чуча Н. І.

Харківська державна академія фізичної культури

Анотація. Змагальна діяльність волейболістів здійснюється на площі 81 м² (9Х9 м) для однієї команди протягом приблизно 120–220 хвилин в одній зустрічі. «Чистий» час гри становить 20–40 хвилин, однієї партії – 10–15 хвилин. За час гри волейболіст виконує 120–220 прийомів гри, приблизно стільки ж переміщень різними способами.

Для змагальної діяльності волейболістів характерна постійна зміна ситуації у зв'язку з безперервним бажанням суперників руйнувати плани один одного та нав'язувати свою гру. Волейболіст повинен враховувати розташування всіх гравців на майданчику і положення м'яча, передбачати дії партнерів і розгадувати задум суперників, швидко реагувати на зміни в ситуації, що склалася, і приймати рішення про найбільш доцільну дію, своєчасно (як правило, дуже швидко) та ефективно її виконувати. При швидкісній грі ступінь терміновості вирішення завдань, що залежить від швидкості дій гравців, значно підвищується. В одному змаганні, як правило, спортсменам доводиться брати участь у кількох зустрічах, причому окрема зустріч досить тривала за часом. І протягом усієї гри, перебуваючи у безперервному протистоянні з суперником, кожен гравець має бути здатним діяти, не знижуючи ефективності своїх дій, оптимально виконуючи свою ігрову роль. У річному циклі волейболісти провідних команд проводять приблизно від 90-100 ігор, при цьому їм доводиться зустрічатися з різними за технічними, тактичними, фізичними характеристиками та манерою гри суперниками.

Ключові слова: волейбол; техніко-тактичні дії; нападники; змагальна діяльність; ігрові амплуа.

Вступ. Підвищення спортивної майстерності різних національних команд з волейболу зумовило загострення конкуренції у боротьбі за лідируючі позиції та детермінувало необхідність переоцінки змісту техніко-тактичної підготовленості гравців: пошуку результативних способів покращення загальної та спеціальної фізичної підготовки, модернізації спрямованості навчально-тренувального процесу у відповідності. Тому в останні роки особлива увага тренерів та фахівців в області спорту вищих досягнень приділено спеціальній підготовці спортсменів національних та клубних команд а також підготовці спортивного резерву, який у найближчому майбутньому може становитиме гідну заміну нинішнім гравцям. Яскравий приклад такої роботи це чоловіча збірна України, яка в третє в історії потрапила у фінальну частину чемпіонату Світу з волейболу 2025 року, а жіноча вперше з 1994 року змогла кваліфікуватися до

фінальної частини. Поряд з поглибленням спеціальної фізичної підготовки наразі помітна спеціалізована робота, яка забезпечує результативність змагальної діяльності, яка і буде потім визначати характер підготовки волейболістів і при цьому треба констатувати, що система підготовки волейболістів завжди орієнтується на модельні характеристики найсильніших волейболістів різних ігрових амплуа (Гамалій & Шльонська, 2014; Демчишин & Пилипчук, 2001).

Розвиток сучасного чоловічого волейболу нерозривно пов'язане із збільшенням вимог, що висуваються до техніко-тактичної майстерності волейболістів. Розширення арсеналу техніко-тактичних дій спортсменів є найважливішою умовою підвищення майстерності волейболістів та забезпечує не тільки розвиток волейболу а ще і його популярність. Окрім придбання гравцями універсальних техніко-тактичних дій, на даний час виділяються кілька специфічних, які визначаються рольовими функціями гравців у змагальній діяльності, які у сучасному класичному волейболі називаються ігровим амплуа (Лісянський et al., 2007).

Раніше на протязі багатьох років існувала градація гравців, яка передбачала поділ на два амплуа це зв'язуючи та нападники, починаючи з 1998 року у складі ігрової шістки з'явився гравець-ліберо, як основний захисник, а після внесення у 2012 році змін до правил, які дозволили заявляти двох гравців на позицію ліберо, деякі команди почали застосовувати тактику, при якій один із гравців грає на прийомі, а інший – у захисті.

Але в багатьох наукових роботах провідних вчених та спеціалістів відмічається, що характер ігрового амплуа гравців нападу визначається цільовими функціями при реалізації основної змагальної вправи та вказує розподіл гравців нападу по ігровим амплуа (Кандиба, 2022; Лісянський et al., 2007).

Щоб не робилось зараз для врівноваження атакуючих та захисних дій, нападаючий удар поки є вирішальним у сучасному чоловічому волейболі, це основна техніко-тактична дія гравців нападу незалежно від їх ігрового амплуа. При оцінці усіх характеристик гри, наразі нападаючий удар оцінено як самий важливий. Якщо проаналізувати статистичні данні, то більш половини набраних очок командою приносять успішні дії у нападі і цей факт можна віднести дедалі більшою роллю потужних нападників на остаточний результат гри.

Що до розподілу між гравцями за кількістю виконання цього технічного прийому, то судячи з даних останньої світової першості, він неоднаковий і на це впливає багато чинників (якість прийому подачі суперника, організація блоку суперника, готовність нападника на цю мить тощо). В середньому найбільше навантаження в атакуючих діях команди здійснює діагональний гравець, другими по значимості участі у атакуючих діях є догравальники, центральний блокуючий за цей час найменше усього встигає реалізувати атак (Дорошенко & Мельничук, 2014; Міщук, & Анікеєнко, 2014).

У сучасному волейболі після кожного матчу доступна інформація про статистику техніко-тактичних дій волейболістів. Статистичні данні охоплюють усі дії волейболістів на майданчику, у тому числі такого важливого показника як нападаючий удар. Без цього показника складно уявити серйозний аналіз матчу,

бо серед усіх техніко-тактичних дій саме він – відображає тактичну перевагу однієї команди над іншою та рівня індивідуальної майстерності гравців нападу. Аналізуючи параметри модельних характеристик змагальної діяльності найкращих гравців нападу минулого чемпіонату світу, які увійшли у символічну збірну світу, треба можна стверджувати, що догравальники є найбільш універсальними гравцями серед нападників команд і здатні успішно виконувати дії не тільки в нападі, а й у захисті. Гравець цього амплуа дуже активний на прийомі м'яча, на блоці і особливо успішний в атакуючих діях команди (Дорошенко & Мельничук, 2014; Лісянський et al., 2007).

Перший у списку найкращих гравців цього амплуа Олександр Ніколов, гравець збірної Болгарії, срібного призера чемпіонату світу 2025 року, набрав 173 очки у семи матчах: з них в атаці – 154 очка, на блоці – 7, з подачі заробив – 12 (ейсів). Зірковий догравальник збірної Італії Алессандро Мікьелетто, який був визнаний MVP чемпіонату світу 2025 року, набрав відповідно – 93 очки: в атаці – 72, блоці – 9, на подачі – 12 (ейсів).

Серед трьох нападників на майданчику діагональний гравець володіє потужною силовою подачею, на блоці його ефективність не велика, в захисних діях на прийомі він практично не бере участі. Найсильніший діагональний в рейтингу серед діагональних – Юрі Романо набрав – 88 очок, в атаці – 68, на блоці – 5, на подачі заробив – 15 ейсів.

Результативність центральних блокуючих проглядається в основному в ефективній роботі на блоці, вони також можуть приносити очки з подач та дуже рідко приймають участь у прийомі подач. Найрезультативнішими центральними блокуючими стали: Якуб Кохановські (Польща) набравши 53 очки, з них в атаці – 34, блоці – 13, на подачі – 6 та Алекс Гроданов – 51 очко, атака – 29, блок – 18, подача – 4.

Висновки. Модельні характеристики змагальної діяльності при оцінці комплексу параметрів дозволять зіставити вимоги до спортивної підготовки та виявляти відповідних гравців для забезпечення різних амплуа нападаючих на різних етапах комплектування команд, допоможуть при відборі і підготовці до майбутньої спеціалізації нападаючих, з числа спортивного резерву для чоловічих волейбольних команд високої кваліфікації.

Література:

- Гамалій, В.В., & Шльонська, О.Л. (2014). Моделювання нападаючих дій волейболістів високої кваліфікації. *Слобожанський науково-спортивний вісник*, 6(44), 24-29.
- Демчишин, А.А., & Пилипчук, Б.С. (2001). *Підготовка волейболістів*. Київ. Здоров'я.
- Дорошенко, Е.Ю., & Мельничук, Ю.В. (2014). Параметри ефективності техніко-тактичної діяльності кваліфікованих волейболістів. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту НУФВСУ*, 2, 116–118.
- Кандиба, П.О. (2022). Технічна і фізична підготовленість волейболістів різних ігрових амплуа. Актуальні проблеми фізичної культури, спорту і здоров'я: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, Черкаси, 62–64.
- Лісянський, В., Стрельникова, Є., & Ляхова, Т. (2007). Розрахунок модельних параметрів волейболістів різних амплуа. *Слобожанський науково-спортивний вісник*, 11, 109–113.

Міщук, Д.М., & Анікеєнко, Л.В (2014). Характеристики ігрових амплуа у сучасному класичному волейболі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*, 118(4), 118–121.

Відомості про авторів:

Ляхова Тамара Петрівна – старший викладач кафедри спортивних та рухливих ігор

Харківська державна академія фізичної культури

<https://orcid.org/0000-0003-4853-0513>

E-mail: tamaraliahova29@gmail.com

Чуча Наталія Іванівна – старший викладач кафедри спортивних та рухливих ігор

Харківська державна академія фізичної культури

<https://orcid.org/0000-0002-2564-4860>

E-mail: natali.chucha@ukr.net

Надійшла до редакції 15.01.2026 р.